

Bác sĩ Paul Marie Néis với Sur Les Frontières du Tonkin 1885-1887

A few lines of Note:

Tác phẩm Sur Les Frontières du Tonkin 1885-1887 của P. Néis đã đến với tôi như trong một chuỗi định mệnh. Chuỗi định mệnh này bắt nguồn từ nhiều năm tháng từ thời thơ ấu của tôi với những đam mê lịch sử khoa học chiến tranh, toán học và sau đó những năm bước chân vào quân trường Võ Bị Quốc Gia nổi tiếng của Việt Nam Cộng Hoà để rèn luyện những kiến thức chiến tranh. Chín năm trong nhà tù cộng sản, tôi vẫn không lùi bước tra dồi học Anh ngữ và sau đó tốt nghiệp chuyên ngành Computer Science khi tôi đặt chân đến Mỹ. Nếu không có sự việc Việt cộng bán đất dâng biển cho Tàu, chắc hẳn tác phẩm Sur Les Frontières du Tonkin 1885-1887 chỉ là một bóng mờ không ai biết đến.

Từ gần cách một đại lục Bắc Mỹ và Đại Tây Dương bao la, những may mắn đã khiến tôi vượt nghìn trùng xa cách mà tìm được tác phẩm trong ngăn tủ của nhà sách tại Thái Lan để cống hiến cho người Việt Nam những bí mật biên giới trong bóng tối, nỗi bi thương của lịch sử của dân tộc Việt Nam và cũng chính từ đây trong bóng tối mệnh mang đã cho chúng ta thấy vận mệnh lịch sử tổ quốc ta, nếu không có những cuộc chiến tranh mà người Pháp đẩy lùi quân Tàu về bên kia biên giới thì ngày nay Việt Nam ta đã không còn toàn vẹn khi quân Tàu tràn ngập Bắc Việt và đòi hỏi một biên giới cắt lìa Bắc Việt bằng con đường từ Lào Kay đến bờ biển Đông.

Điều này có nghĩa người Pháp đã có tội đối với dân tộc ta, nhưng cũng có công lao đưa đất nước ta thoát khỏi chia cắt và thân phận chư hầu đối với nước Tàu mà trong gần ngàn năm dân tộc ta không sao thoát khỏi.

Tuy nhiên, viết lại tiểu sử tác giả Paul Marie Néis, chúng tôi không nhằm đề cao người Pháp, hay chính sách của người Pháp tại Việt Nam. Tác phẩm Sur Les Frontières du Tonkin 1885-1887 liên quan vận mệnh dân tộc Việt Nam trong giai đoạn khốc liệt khi người Việt Nam đứng trước thử thách và hiểu biết trung thực lịch sử đường biên giới Việt-Tàu thì tác phẩm mang một giá trị tuyệt đối không gì so sánh được. Chính vì thế Paul Marie Néis đã trở thành một ân nhân, một người hùng của dân tộc Việt Nam. Vào những ngày tháng Hai năm 2014, chúng tôi viết lại tiểu sử của Paul Marie Néis như một sự vinh danh ông, kỷ niệm 162 năm ngày sinh của ông và là sự biết ơn chân thành chúng tôi đối với một người Pháp khôn ngoan, can đảm và tận tụy với những công việc hữu ích cho dân tộc Việt Nam.

Sông Hồng

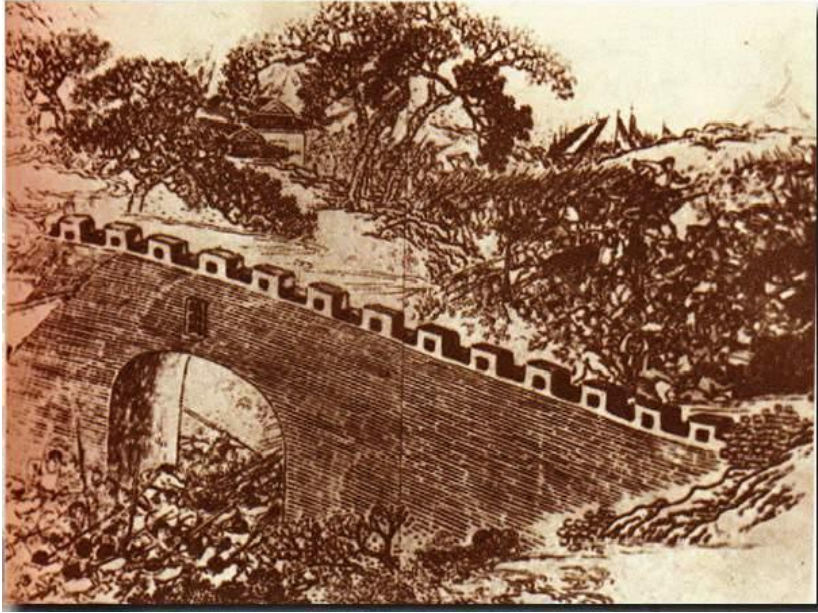
Sơ lược những biến cố trong tháng 2, năm 1885 trên miền Bắc Việt Nam (Tonkin)

Tháng 2, 1885 tướng Negrier chỉ huy Lữ đoàn 2 trong chiến dịch Lạng Sơn trong đó Quân Đoàn Viễn Chinh đã đánh đuổi quân Tàu rời khỏi các trại hầm hố của chúng tại Dong Song và Bac Vie và đã chiếm lại Lạng Sơn.

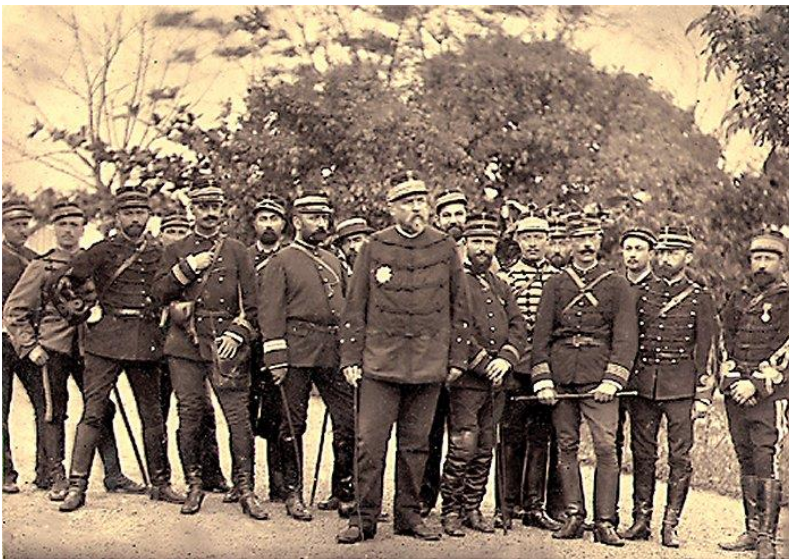
Tướng Negrier hàng ngồi, người thứ nhất từ trái.

Ngay lập tức sau khi quân Pháp chiếm Lạng Sơn, tướng Louis Brière de L'Isle trở về Hanoi với Lữ đoàn 1 của Trung Tá Giovannielli để giải vây Tuyên Quang để lại Lữ đoàn 2 cho tướng Negrier ở Lạng Sơn. Ngày 23 tháng 2, 1885 tướng Negrier từ Lạng Sơn tiến đánh đạo quân Quảng Tây đang mất tinh thần ở Đồng Đăng, gần với biên giới Tàu, và đã đánh tan quân Tàu ra khỏi Bắc Việt. Tướng Negrier đã vượt biên giới vào tỉnh Quảng Tây và đã phá nổ tung cửa ải Nam Quan, chiếc cổng do người Tàu dựng lên để kỷ niệm ở đèo Trấn Nam đánh dấu biên giới giữa Việt Nam và nước Tàu.

Phá xập cửa ải Trấn Nam (ải Nam Quan)

Tướng Negrier đã dựng lên tấm bảng gỗ trên đống vỡ nát của cổng Nam Quan trên đó ghi hàng chữ "Không cần phải là những bức tường đá để bảo vệ biên giới, nhưng là sự thực thi trung thành những hiệp ước." Thông điệp này nhằm ám chỉ cuộc phục kích của quân Tàu ở Bắc Lệ tháng 6, 1884, dưới mắt người Pháp đó là sự vi phạm quý quyết của người Tàu về các điều khoản hiệp ước Thiên Tân ký kết giữa Pháp và Tàu ngày 11 tháng 5, năm 1884.

Tướng Brière de L'Isle và ban tham mưu trước giờ tấn công chiếm lại Lạng Sơn tháng 1, 1885 (ảnh bác sĩ Hocquard)

Tiểu sử tác giả Bác sĩ Paul Marie Neis (1852-1907)

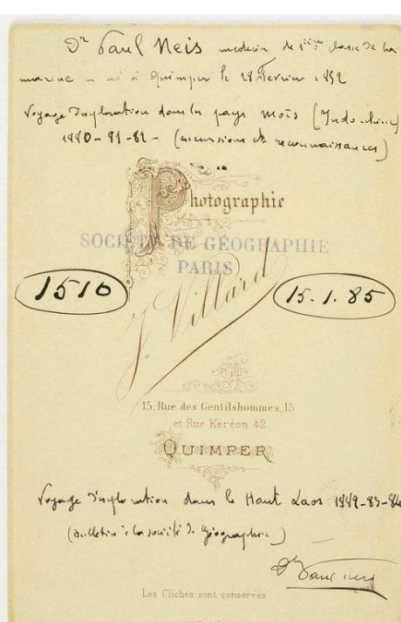
Source gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France

Source gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France

Source gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France

Source gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France

Bác sĩ Paul Marie Neis sinh ngày 28 tháng Hai 1852 tại Quimper, Finistère nước Pháp và mất ngày 4 tháng Ba năm 1907 trong nhà thương quân đội tại Nice nước Pháp. Cha ông là Peter-Christian Neis (1819-1900) làm nghề sành sứ tại Quimper thuộc quận Finistère, mẹ ông tên Josephine CORIOU (1818-1877), ông được sinh ra trong gia đình với 10 anh chị em, và có hai đời vợ Marie Lalour và N. Tourbiez tại Thổ Nhĩ Kỳ khi ông

làm bác sĩ tại đây. Ông theo học trường y khoa hải quân tại Brest 1871, bác sĩ hải quân năm 1873, bác sĩ hạng nhất 1878, ông bắt đầu làm việc tại nhà thương Pháp ở Istanbul rồi được gửi sang Đông Dương năm 1879, ông phụ trách một sứ mạng khoa học tại phía nam Annam, trên sông Đồng Nai, trong tỉnh Bình Thuận, Khánh Hoà, Bình Định, Phú Yên, miền núi, gần như không có cư dân, nhƯng rất nhiều cọp. Được giao công việc nhà thương quân đội tại Saigon, ông lợi dụng thời gian nhàn rỗi để thám hiểm xứ Mọi và đến tận nguồn sông Đồng Nai (1881). Trở thành bác sĩ hạng nhất, ông được giao nhiệm vụ y khoa tại Côn Đảo, trở thành trưởng ban Y tế tại Đông Dương và đảm trách sứ mạng của bộ Giáo dục công cộng tại Bắc Việt và tại Lào 1882-1884 và đã viết lại chuyến hành trình trong tác phẩm "Chuyến Hành Trình lên Thượng Lào."

Ông được Bộ Ngoại Giao Pháp chỉ định là thành viên của Ủy Ban Phân Định biên giới Việt Nam và Tàu vào tháng 6, 1885 và theo dấu vết đường biên giới giữa Lào Kay và Móng Cái. Bác sĩ P. Neis rời Marseilles ngày 20/09/1885 cùng với các ông Bourcier Saint-Chaffray, Đại úy Bouinais và ông Delena đến Hà Nội ngày 1 tháng 11 1885. Hành trình lên biên giới Việt-Tàu bắt đầu vào ngày 10 tháng 12 1885.

Paul Neis đứng hàng sau và người đầu tiên từ bên phải chụp trong phái đoàn phân định biên giới. Trích trong tác phẩm Biên Giới Việt-Trung 1885-2000 Trương Nhân Tuấn, trang 64.

Năm 1885 ông nhận huy chương vàng của hội địa lý Paris. Ngày 26 tháng 6, 1887 từ Móng Cái, ông trở về Hà nội và rời Hà Nội vào vài ngày sau đó để đi Hong Kong, ông chọn tuyến đường đi ngang Thái Bình Dương qua đường xe lửa xuyên Canada và sau cùng đáp tàu đi xuyên Đại Tây Dương đến Le Havre ngày 23 tháng 7, 1887.

Năm 1899 ông xin đảm nhận chức vụ giám đốc nhà thương dân sự Saint-Louis tại Senegal. Ông được trao tặng huy chương Lữ đoàn Danh dự, và là một hội viên Hàn lâm Palmes.